

Hendrik FAYAT, I Niets is voorbij ; II In het teken van Artevelde. Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1983 en 1985, 408 en 480 blz.

In 1983 verscheen van de hand van Hendrik Fayat bij de Standaard Uitgeverij het eerste deel van zijn memoires, getiteld : *Niets is voorbij*. Het werk bevat zijn 37 levensjaren, van 1908 tot 1945. Met een woord vooraf door A. E. de Schryver, Minister van Staat, wordt dit boek van zijn Londense medewerker uit de oorlogstijd ingeleid. In 1985 volgde : *In het teken van Artevelde*, waarin hij de jaren 1945 tot 1965 beschrijft. Het is de periode van zijn actieve politieke loopbaan.

In het begin valt het hoofdaccent uiteraard op zijn jeugd, met stoere Westvlaamse bindingen met de grootouders in Alveringem, waar de jaarlijkse vakanties werden doorgebracht. Iets van de Westvlaamse koppigheid of wilsvierkantigheid heeft hem allicht later geholpen bij het onverzettelijke vasthouden aan

en het doordrijven van de vernederlandsing van onze diplomatie : de zg. Fayat-boys, over de wereld verspreid, getuigen er nog van en zijn sedert die tijd een onomkeerbare verworvenheid gebleven, ook nog na 1967, toen hun uitvinder door zijn eigen — toen nog unitaire — partij (Spaak!) en het centralistische Belgische establishment de laan werd uitgestuurd.

Geamuseerd leest men zijn indrukken van 6-jarige kleuter over het Brussel binnenrukkende Duitse leger, zijn relaas over de garde civique en de krijgsgevangenen, zijn verlaat dispuut met Karel van de Woestijne over de op straat gezongen Duitse soldatenliederen, het ontstaan van de zwarte markt, de smokkeltochten bij de boeren, de zegen van de Amerikaanse voedselhulp, de bevrijding en de intocht van de koning, besloten met de eerste tocht, begin 1919, terug naar de grootouders in de Westhoek.

Hier zoals in de volgende hoofdstukken, die zijn verdere studietijd, het conflict tussen nationalisme en socialisme, de strijd tussen communisten en reformisten, een tocht naar de Roer o.l.v. Wullus-Rudiger en nog zoveel meer bevatten, wordt men getroffen door een zeer gedocumenteerd en met exacte gegevens aangevuld betoog, dat niet alleen het leven en de groeiende overtuiging van de jonge socialist en zijn idealen verduidelijkt, maar dat ons vooral de politieke — nationale én internationale — achtergrond op eerlijke en overtuigende wijze schetst. M.a.w. de auteur levert ons hier op sobere — we zijn geneigd te stellen al tē sobere — wijze zijn eigen levensgeschiedenis : de nadruk ligt op zijn intellectuele groei en kunstzinnige vorming, die a.h.w. wordt ingebed in de Belgische en Westeuropese eigentijdse geschiedenis. Een en ander moet heel wat opzoekingswerk hebben gevergd, maar helpt de jongere lezer bij het verstaan en interpreteren van Fayats „houding in de tijd”. Ook de omvang en de richting van zijn belezenheid, afwijkend van het algemeen-Belgisch patroon in die zin dat hij van jongs af aan Nederlands (*Haagse Post*) en Brits (*The Times*) georiënteerd was, en zijn praktisch socialisme, dat wars was van excessen, maar bewust streefde naar geluk voor allen, een materieel leefbare wereld, en naar cultuur en beschaving voor een zo groot mogelijk aantal Vlamingen, komt hier naar voren. Hier zoals elders in het boek rijst Fayat als een teken van tegenspraak : als de zachtzinnige en de meest Engelse van onze politici en tegelijk als de hardnekkig aan zijn afkomst en jeugdidealen vasthoudende : hier staat een intellectueel en een universitair die gedragen werd en zich bewust was van de verbeterde hoop van de arme en weinig ontwikkelde mensen die zijn (en ons aller) voorouders waren. Valt hieruit mede zijn titel „Niets is voorbij” niet te verklaren ?

Vanzelfsprekend komen hier de grote trekken van zijn drukke loopbaan aan bod : de beginnende advocatenpraktijk in het vooroorlogse Brussel, de inzet als socialistisch partijlid, als spreker op vergaderingen en als medewerker aan *Vooruit*, een schets van de economische crisis en van de internationaal groeiende spanning tussen de drie blokken : communisme, fascisme en democratie — waarin Fayat beslist aan de zijde van de Westerse democratie staat —, de be-

wogen oorlogstijd die Fayat als hoger ambtenaar eerst te Vichy en Lissabon (juli 1940-mei 1942) en daarna te Londen doorbracht, de terugkeer in het kielzog van de „Londenaars” en het ingeschakeld-worden in het actieve politieke bedrijf, eerst als volksvertegenwoordiger, later als minister. Aan deze activiteiten danken we portretten van tenoren als Anseele, Vandervelde, Spaak en De Man, en vooral lange en interessante perspectieven biedende stukken over de internationale problematiek. Vaak krijgen we hier ook amusante of ad remconclusies over de huidige tijd, waarin Fayat blijk geeft zeer bewust te leven en te denken.

En de Vlaamse beweging bij dit alles? Die komt sporadisch voor in de vele hoofdstukken, maar werd ook systematisch bijeengebracht en behandeld in enkele aparte hoofdstukken. Hier komt de trouw aan afkomst en herkomst, de rechtlijnigheid in zijn denken en handelen én de warme en persoonlijke toon wel het meest aan bod. Hier had de auteur blijkbaar ook geen nood aan officiële stukken of wetteksten, zoals in de andere kapitels waarbij men vaak de indruk krijgt met een toeschouwer te maken te hebben die zorgvuldig observeert, analyseert of de hoofdtrekken van een politiek gebeuren weergeeft, maar niet bij het gebeuren zelf betrokken is. We krijgen hier integendeel een helder, sober en nuchter relaas van de moeilijke positie en de ongeschokte overtuiging van de Vlaming te Brussel, die in de geest van de Angelsaksische democratie — cf. zijn titel die tegelijk verwijst naar het Vlaamse verleden met de politieke richting van Jacob van Artevelde én naar Fayats eigen levensbeschouwing en politiek streefdoel — de Vlaamse beweging opentrekt en optrekt naar de Nederlandse beschaving. Een Nederlands streven dat smaakvol en beslist wordt onderstreept door de kleuren van de kaften: oranje-blanje-bleu! Een werk waaruit men veel lering en stichting kan halen en waarmee de jongere generatie, als ze van een eersterangsetuige en medespeler een rustig en uitgebalanceerd overzicht wil krijgen van onze politieke geschiedenis tussen 1920 en 1970, ten zeerste gebaat zal zijn. Wellicht mogen we binnenkort ook nog een derde deel, over de periode 1965-1985, verwachten?

Ada DEPREZ